

Begeleiding van de seksuele ontwikkeling: wat vraagt dat van jou?

Best lastig

Lichamelijkheid, intimiteit en seksualiteit horen bij het leven. Ze maken samen deel uit van de seksuele ontwikkeling van kinderen. Voor professionele opvoeders in de kinderopvang is het belangrijk om kinderen hierbij te ondersteunen. Maar hoe? Wat hebben kinderen nodig voor hun seksuele ontwikkeling en wat vraagt dat van jou als pedagogisch medewerker? CHANNAH ZWIEP

Wat zeg je als twee peuters elkaar lichamelijk onderzoeken? Hoe vertel je achtjarigen wat homo's zijn? Lichamelijkheid, intimiteit en seksualiteit spelen vrijwel dagelijks een rol in de kinderopvang. Soms lijkt het zelfs wel alsof er een ware *hype* is van seksueel getint gedrag. Voor pedagogisch medewerkers is het best lastig de seksuele ontwikkeling te begeleiden. Het boek *Doktertje spelen en zo* beschrijft wat kinderen moeten leren tijdens hun seksuele ontwikkeling en wat dit van de begeleider vraagt. In dit artikel alvast een voorproefje.

Ontdekkingsreis

De seksuele ontwikkeling begint bij de geboorte. Dit betekent dat kinderen seksuele gevoelens hebben en bijvoorbeeld alleen of samen spelenderwijs

hun lichaam verkennen. Ook kunnen zij vragen stellen over seksualiteit. Je kunt de seksuele ontwikkeling zien als een soort ontdekkingsreis waarin kinderen leren met lichamelijkheid, intimiteit en seksualiteit om te gaan. Seksueel getint gedrag is vaak gerelateerd aan de leeftijd. De beschrijving van de seksuele ontwikkeling gaat altijd over gemiddelden. Dit kader helpt je om te zien of seksueel gedrag van een kind 'hoort' bij de ontwikkelingsfase:

De seksuele ontwikkeling in een notendop:

- Baby's zijn heel fysiek en verkennen zichzelf en de wereld via hun zintuigen. Zij ontdekken vaak per toeval hun geslachtsorganen.
- Een dreumes van anderhalf jaar kan zijn piemel doelgericht 'opzoeken' en ook masturberen. Fysiek zijn ook jonge

kinderen in staat tot een orgasme.

- Peuters ontdekken dat ze een jongen of meisje zijn. Ook stellen zij de eerste vragen over seksualiteit.
- Kleuters spelen fantasiespel als 'doktertje' en verkennen zo seksualiteit.
- Zesjarigen worden wat introvert en vaak wat preutser. Wel spelen zij bijvoorbeeld 'jongenspakkertje' op het schoolplein.
- Vanaf groep 5 worden kinderen steeds zelfstandiger en willen zij bovendien meedoen met 'de groep'.
- Rond tien jaar begint gemiddeld de prepuberteit.

Leren van de omgeving

Kinderen ontwikkelen zich in interactie met de omgeving en leren door ervaringen op te doen. Als opvoeder kun je kinderen bij hun seksuele ontwikkeling begeleiden door bijvoorbeeld hun

lichaam te benoemen. Of hen te wijzen op regels als zij experimenteren met seksuele spelletjes. Daarnaast moeten kinderen tijdens hun seksuele ontwikkeling van jongs af aan voorlichting krijgen, je kunt dit doen door hun informatie te geven die aansluit op hun leeftijd en kennis. Ook moeten kinderen leren omgaan met waarden en normen op het gebied van seksualiteit. Als opvoeder stuur je de seksuele ontwikkeling bij door hierover met hen te praten. Ook door een voorbeeld te zijn tijdens de alledaagse sociale omgang geef je veel waarden mee.

Wat kun jij bieden?

Seksuele opvoeding betekent dat je kinderen in brede zin begeleidt bij hun seksuele ontwikkeling. Je leert kinderen omgaan met seksueel getint gedrag en gevoelens die daarbij horen, met (sekse-)verschillen en seksuele voorkeur. Begeleiding van de seksuele ontwikkeling vraagt van een pedagogisch medewerker een open en positieve houding. Zo'n houding betekent dat je kinderen informatie geeft over seksualiteit als dat aan de orde is. Bijvoorbeeld als een leidster zwanger is en de kinderen vragen 'hoe de baby uit de buik komt'. Wees eerlijk en zeg desnoods dat je seksualiteit een lastig onderwerp vindt om over te praten. Seksuele opvoeding houdt echter méér in dan voorlichting. Kinderen moeten daarnaast ook een zekere ruimte krijgen om te experimenteren met seksualiteit. Je zorgt daarvoor door bijvoorbeeld een kist met verkleedkleden en een dokters-tas op de groep te hebben. Denk ook eens aan een boek over seksualiteit waar kinderen in kunnen bladeren. Soms moet je ook voor fysieke ruimte zorgen, bijvoorbeeld door een zithoekje te maken en zo *privacy* te bieden. Daarnaast zorg je dat de seksuele ontwikkeling veilig verloopt. Dat betekent dat je zicht hebt op wat er op de groep speelt, of dat je sommige vragen van kinderen wat minder gedetailleerd beantwoordt. Maar ook dat er regels zijn op de groep. Overigens komen de belangrijkste regels op het gebied van

seksualiteit overeen met andere gangbare sociale omgangsregels: respectvol omgaan met elkaar, elkaar niet uitlachen, geen pijn doen en niet dwingen of manipuleren. Net zoals je elkaar niet met een schepje in de zandbak op het hoofd slaat, knijp je elkaar niet zomaar in de billen.

Regels op de groep:

- Ieder kind is de baas over zijn of haar eigen lichaam.
- Er gebeuren geen dingen die gevaarlijk zijn.
- Niemand doet elkaar (expres) pijn of dwingt elkaar.
- Hulp inroepen mag.

Laat je niet verrassen

Wees voorbereid op de seksuele ontwikkeling en laat je niet verrassen door seksueel gedrag. Zorg dat je voldoende kennis hierover hebt en vooruit denkt over jouw reactie hierop. Als je kinderen wilt bijsturen in hun seksuele gedrag, doe je dat het best door dit te vergelijken met 'gewoon' gewenst of ongewenst gedrag.

Zie de seksuele opvoeding als een onderdeel van de algemene opvoeding. Stel: een kind zit uit zijn neus te eten aan tafel. Dan weet je vermoedelijk goed wat je zou zeggen. Vergelijk die reactie nu eens met een kind dat de hand in zijn broek doet en aan zijn vinger ruikt. Dat komt eigenlijk op hetzelfde neer: je wilt dat het kind hiermee ophoudt. Waarschijnlijk benader je het gedrag positief door het te benoemen, jouw mening erover te geven en te zeggen welk gedrag je wel wenst.

Voorbeeld

Rachid en Thomas maken grappen over homo's. Je ergert je aan de discriminerende toon van het gesprek. Hoe bespreek je dit?

Pedagogisch beleid

De seksuele opvoeding is niet altijd makkelijk; seksualiteit is immers een gevoelig onderwerp. Iedereen denkt hierover bovendien anders. Het is daarom handig je bewust te zijn van die verschillen. Denk eens na over jouw mening en overleg hierover met collega's. Bespreek eens onder welke 'voorwaarden' bepaalde vormen van seksueel gedrag kunnen plaatsvinden. Ook de mening van ouders is hierbij van belang.

Een pedagogisch beleid over de seksuele ontwikkeling is belangrijk. In dat beleid leg je vast wat jullie kinderen willen bieden in hun seksuele ontwikkeling en hoe jullie dat willen doen. Pedagogisch beleid bevat bijvoorbeeld afspraken over hoe jullie de geslachtsorganen benoemen en omgaan met seksuele spelletjes. Het geeft een team houvast en de ouders inzicht in hoe jullie ermee omgaan. «

Channah Zwiép geeft trainingen over de seksuele opvoeding aan pedagogisch medewerkers en ouders. Zie: www.kind-enzo.nl.

Binnenkort verschijnt van Channah Zwiép het praktische boek: *Doktertje spelen en zo / Omgaan met lichamelijke intimiteit en seksualiteit in de kinderopvang*. Vol informatie, tips en opdrachten. Elsevier Gezondheidszorg, ISBN 978 90 352 3181 8. Prijs € 19,95.

